

-lokikirja yhteistyöhön
vanhempien kanssa eri-
laisissa palveluissa

16.8 2019

Lapset puheeksi -keskustelu © Tytti Solantaus

Lapset puheeksi -neuvonpito © Mika Niemelä ja Tytti Solantaus

Sisällysluettelo

LAPSET PUHEEKSI -TYÖSKENTELY	4
TOTEUTTAMINEN ERILAISISSA TILANTEISSA	4
LAPSET PUHEEKSI –MENETELMÄN KOLME SISÄLLÖLLISTÄ KOKONAISUUTTA	4
YHTEINEN YMMÄRRYS JA TOIMINTA.....	4

LAPSET PUHEEKSI -MENETELMÄN OSIOT

YHTEISEN YMMÄRRYKSEN JA TOIMINNAN RAKENTAMINEN LP –TYÖSSÄ	5
KUTSU TYÖSKENTELYYN JA TYÖMENETELMÄN ESITTELY	6
LAPSET PUHEEKSI -KESKUSTELU: VAIHTOEHTO A	8
LAPSET PUHEEKSI -KESKUSTELU: VAIHTOEHTO B.....	10
LAPSET PUHEEKSI –NEUVONPIDON VALMISTELU	12
LAPSET PUHEEKSI –NEUVONPITO	13

IKÄKAUSIKOHTAISET SIVUT

VAUVAN ODOTUS.....	16
VAUVAIKÄ (0-1 VUOTIAAT)	18
TAAPEROIKÄ (NOIN 1-2 -VUOTIAAT)	22
LEIKKI-ikä (NOIN 3-6-VUOTIAAT).....	26
KOULUIKÄ MURROSikäÄN ASTI (NOIN 7-12-VUOTIAAT)	30
MURROS- JA NUORUUSIKÄ (NOIN 13 - 18 -VUOTIAAT).....	34

LIITTEET

LIITE 1: YHTEINEN YMMÄRRYS JA TOIMINTA PERHEESSÄ.....	38
LIITE 2: KESKUSTELU PERHEEN VAIKEISTA ASIOISTA LASTEN KANSSA.....	39
LIITE 3: PERHESUHTEIDEN NIMITYKSET.....	41

LAPSET PUHEEKSI -TYÖSKENTELY

Lapset puheeksi (LP) –työskentelyä tarjotaan palveluja käyttäville vanhemmille ja perheille¹ osana kyseisten palvelujen normaalia toimintaa, näin myös varhaiskasvatuksessa ja koulussa. **LP** -menetelmä on tarkoitettu avuksi vanhemmille ja muille lasten/nuorten tärkeille aikuisille tukemaan lasta/nuorta eri kehitysvaiheissa ja kulloisessakin elämäntilanteessa. **Menetelmän avulla pyritään tukemaan lasten/nuorten suotuisaa kehitystä ja ehkäisemään mahdollisia ongelmia räätälöimällä lapsen/nuoren arkipäivä juuri häntä tukevaksi.** Menetelmä ei ole hoitoa. Jos hoidon tarve todetaan, autetaan sen järjestämisessä.

Toteuttaminen erilaisissa tilanteissa

Lapset puheeksi -menetelmää toteutetaan hyvin erilaisissa palveluissa ja perhetilanteissa. Neuvolassa perheitä askarruttaa tavalliset lapsen kehitykseen liittyvät kysymykset, kun taas erikoissairaanhoidossa, vastaanottokeskuksissa ja rikosseuraamustyössä perhetilanteet ovat hyvin erilaiset. Lapset puheeksi –keskustelun teemat ovat samat kaikille koskiessaan lapsen arkipäivää, mutta perheiden tarpeet keskustelun laajuudelle eroavat. LP –menetelmään tarvittava aika ja tapaamisten lukumäärä voivat vaihdella. Periaate kuitenkin on, että **kaikki kolme keskustelun sisältökokonaisuutta tulee käsitellä.** Tapaamisia on yleensä yhden ja kolmen välillä. Lokikirja on kirjoitettu kahden LP –keskustelun ja yhden LP –neuvonpidon pohjalle. Sekä keskustelua lapsista, että neuvonpitoja voidaan tietysti jatkaa tarpeen mukaan osana ko. palvelun normaalia toimintaa.

Lapset puheeksi –menetelmän kolme sisällöllistä kokonaisuutta

1. Lapsen elämäntilanteen pohtiminen, tapahtuu LP –kartoituksessa
2. Toimintasuunnitelman teko, tarvittaessa myös LP -neuvonpidon avulla
3. Perheen yhteisen ymmärryksen, keskustelun ja toiminnan rakentaminen. Ymmärrys rakentuu osana molempia ylläolevia kokonaisuuksia.

Yhteinen ymmärrys ja toiminta

Yhteinen ymmärrys tarkoittaa sitä, että vanhemmilla ja lapsilla on samansuuntaiset käsitykset perheen tilanteesta. Vanhemmat ymmärtävät lastensa kokemuksia, käyttäytymistä ja tunnereaktioita ja lapset saavat selityksen perheessä tapahtuville asioille, vanhemman käytökselle ja tavoille toimia. **Ymmärrys luo yhteenkuuluvuutta ja antaa pohjan yhteiselle toiminnalle ja arkielämän sujumiselle.**

Yhteinen ymmärrys on tärkeitä kaikissa perheissä, mutta sen merkitys kasvaa, kun perheen elämässä on haasteita, joista on vaikea puhua. Näitä ovat vanhempien uupumus, stressin tuoma kireys, sairaudet, päihteiden käyttö, työttömyys, taloudelliset ongelmat, vanhemman rikosseuraamus jne. Vanhempien käyttäytyminen ja perhe-elämä muuttuvat tavalla, joka herättää lapsissa epävarmuutta, ehkä pelkoja ja heidän on vaikea tietää miten olla. **Yhteinen ymmärrys ja toiminta ovat tärkeä osa perheen pärjäävyyttä vaikeuksissa.**

¹ Katso liite 3

Esimerkki. Vanhemmillä on toimeentuloon liittyvää stressiä ja he riitelevät paljon. Lapset valvovat yötä myöten peläten perheen hajoamista ja ovat päivällä kärtyysiä. Vanhemmille ei ole ero tullut mieleenkään, mutta he kiukustuvat kärtyyisille lapsilleen, mikä johtuu myös heidän omasta kireydestään. Syntyy ikävä kierre.

Asian selvittäminen ja yhteinen ymmärrys tilanteesta auttavat kaikkia ja katkaisevat ärtymyksen ja konfliktien kierteen. Vanhemmat ymmärtävät lastensa käyttäytymistä, lupaavat keskustella asioista rakentavammin ja kertovat, että kyllä tässä pärjätään. Lapset saavat selityksen vanhempien riidoille ja voivat nukkua yönsä rauhassa.

Yhteisen ymmärryksen ja toiminnan rakentaminen LP –työssä

1. Vanhempien ymmärrystä lapsista rakennetaan pohdittaessa lasten tilannetta LP –kartoituksessa. Työntekijä puolestaan saa ymmärrystä perheen ja lasten tilanteesta.
2. Syventävä keskustelu ymmärryksestä ja sen merkityksestä voidaan toteuttaa joustavasti keskustelun eri vaiheissa, kuten esimerkiksi ennen toimintasuunnitelman tekoa.
3. LP -keskustelu ymmärryksen merkityksestä ja lasten kanssa keskustelun periaatteista antaa vanhemmille välineitä rakentaa yhteistä ymmärrystä ja toimintaa lasten kanssa ja luoda perheeseen valmiuksia tällaiseen keskusteluun. Asioista puhuminen pohjustaa yhteisten ratkaisujen löytymistä arkisissa tilanteissa.
4. Toimintasuunnitelmassa viedään nämä asiat käytäntöön. Vanhemmat rakentavat kotona yhteistä toimintaa, kun lapset otetaan mukaan suunnitelman rakentamiseen ja toteuttamiseen.

KUTSU TYÖSKENTELYYN JA TYÖMENETELMÄN ESITTELY

1. **Lapset puheeksi -työskentelyn tarkoitus ja kulku** selvitetään vanhemmille. Kutsutaan tilanteen mukaan toinen vanhempi tai vanhemman tukihenkilö mukaan
 - a. Lapset puheeksi –menetelmää tarjotaan erilaisia palveluja käyttäville vanhemmille ja perheille osana kyseisten palvelujen normaalia toimintaa, näin myös varhaiskasvatuksessa ja koulussa. Menetelmä on tarkoitettu avuksi vanhemmille ja muille lasten/nuorten tärkeille aikuisille tukemaan lasta/nuorta eri kehitysvaiheissa ja kulloisessakin elämäntilanteessa.
 - b. Lapset puheeksi –keskusteluun osallistuminen on vapaaehtoista, siihen ei velvoiteta.
2. **LP –kartoitus.** Lapsen elämäntilannetta pohditaan käyttäen apuna ikäkausisivuja (esillä), joissa on ko. ikävaiheeseen liittyviä teemoja. Vanhempien on hedelmällistä tutustua teemoihin ja keskustella niistä kotona ja myös lasten kanssa ennen varsinaista LP –keskustelua. Lasten näkemykset ovat tervetulleita LP –keskusteluun. Ikäkausisivu antaa pohjan keskustelulle, se ei ole täytettävä lomake. Keskustelu voidaan käydä, vaikka vanhemmat eivät olisi ehtineet tutustua teemoihin etukäteen.
 - a. **Keskustelu perheen yhteisestä ymmärryksestä ja toiminnasta** (Liitteet 1 ja 2) tapahtuu osana sekä lapsen ja perheen elämäntilanteen pohtimista ja se toimii pohjana toimintasuunnitelmalle. Syventävä keskustelu ymmärryksestä ja sen merkityksestä voidaan toteuttaa joustavasti keskustelun eri vaiheissa, kuten esimerkiksi ennen toimintasuunnitelman tekoa.
 - b. **Arkipäivän vahvuudet vai haavoittuvuudet** lapsen ja perheen elämässä.
 1. **Vahvuus tarkoittaa asiaa, joka sujuu tavanomaisesti.** Vahvuuksiin panostamalla tuetaan perheen toimivuutta. Vahvuuksia eivät siis ole pelkästään erityiset kyvyt tai onnistumiset tms.
 2. **Haavoittuvuus on asia, joka on jo ongelma, sekä asia, josta voi syntyä ongelma,** jos mitään ei tehdä. Näissä tilanteissa toimiminen on ongelmien ennaltaehkäisyä.
 3. **Vahvuudet ja haavoittuvuudet syntyvät lapsen ja ympäristön välisessä vuorovaikutuksessa.** Ne liittyvät perheen ja perheen ulkopuolisten tärkeiden henkilöiden toimintaan, joten aikuisilla on mahdollisuus vaikuttaa niihin.
3. **Toimintasuunnitelma.** Pohditaan, miten vahvistaa ja vaalia lapsen elämän tärkeitä vahvuuksia. Samoin pohditaan keskeisiä haavoittuvuuksia ja etsitään niihin ratkaisuja.
4. **LP -neuvonpito.** Jos toimintasuunnitelman toteuttamiseen tarvitaan lisää ihmisiä, kutsutaan heidät neuvonpitoon. Neuvonpidossa syntyy laajempi verkosto lapsen ja perheen ympärille.

5. Materiaalit vanhemmille

- a. Lapsia koskevat ikäkausisivut, menetelmän nettiosoite (www.mieli.fi) ja tilanteen mukaan itse lokikirja. Näihin tutustuminen auttaa vanhempia myös päättämään osallistumisesta keskusteluun.
- b. **Liitteet 1, 2 ja 3** koskien yhteistä ymmärrystä, lasten kanssa keskustelua ja perhesuhteiden nimityksiä.
- c. Jos vanhemmalla on uupumusta, masennusta, ahdistusta, päihteiden käyttöä tai erilaisia mielenterveyden ongelmia, kehoitetaan heitä tutustumaan opaskirjaseen Solantaus & Ringbom, **Miten autan lastani?** sekä nuorille tarkoitettuun **Mikä meidän vanhempia vaivaa?** (www.mieli.fi). Jos vanhemmalla on päihdeongelma, suositellaan lisäksi, **Miten huolehdin lapsistani?** –opaskirjasta (www-osoite sama). Näissä on myös neuvoja, miten keskustella lasten kanssa.

Sovitaan ensimmäisen LP -keskustelun aika.

LP –keskustelu voidaan toteuttaa perheen tarpeiden mukaisesti kahdella eri tavalla.

- A. Siirrytään kotitehtävään ja tapaamisen lopetukseen (alla kohdat 4-5). Tauko ja kotitehtävä antavat mahdollisuuden miettiä kotona myös lasten kanssa, mitä asioita olisi hyvä tehdä. Lasten ideat ja toiveet saadaan mukaan toimintasuunnitelmaan, joka tehdään seuraavassa tapaamisessa.
- B. Vanhemmat valitsevat tärkeimmät vahvuudet ja haavoittuvuudet ja edetään toimintasuunnitelman tekoon. Toisessa LP –tapaamisessa keskustellaan sovituista toimista ja ymmärryksen ja toiminnan rakentumisesta kotona lasten kanssa. aikaa...

Muistiinpanot

LAPSET PUHEEKSI -KESKUSTELU: VAIHTOEHTO A

ENSIMMÄINEN LAPSET PUHEEKSI – TAPAAMINEN

1. **Keskustelun avaus.** Tervetuloa, esittäytyminen, menetelmän tarkoituksen, kulun ja käsitteiden kertominen tarpeen mukaan. Selitetään lokikirjan käyttö ja miten LP-työ kirjataan ko. palvelun asiakirjoihin. Vanhemmat vievät lapsensa ikäkausisivun kotiin muistiinpanoineen.
2. **Perheen kuulumiset ja alustava keskustelu yhteisen ymmärryksen merkityksestä**
3. **Keskustelu lapsen/nuoren arjesta.** Siirrytään ikäkausisivulle-
4. **Kotitehtävä**
 - a. Kehotetaan vanhempia valitsemaan kotona tärkeimmät vahvuudet ja haavoittuvuudet ja keskustelemaan ja ideoimaan toimintaa myös lasten kanssa.
 - b. Keskustelussa voi käyttää apuna Liitteitä 1 ja 2 sekä opaskirjasta Solantau & Ringbom, *Miten autan lastani?* (www.mieli.fi).
5. **Tapaamisen lopetus**
 - a. Vanhempien ja työntekijän kokemukset keskustelusta
 - b. Seuraavan tapaamisen aihe ja ajankohta.

TOINEN LAPSET PUHEEKSI –TAPAAMINEN

1. **Tunnelmat edellisen tapaamisen jälkeen** – vanhemmat ja työntekijä?
2. **Keskustelu kotitehtävästä.** Oliko kotona mahdollisuus keskustella myös lasten kanssa? Minkälaisia ajatuksia ja ehdotuksia nousi esille vahvuuksista ja haavoittuvuuksista? Tuntuiko että opitte ymmärtämään lastanne paremmin ja lapsi puolestaan kotielämän tilanteita? Liite 1 ja 2.
3. Toimintasuunnitelman teko (seuraava sivu)

TOIMINTASUUNNITELMA

Vanhemmat valitsevat tärkeimmät vahvuudet ja haavoittuvuudet toiminnan kohteiksi

- a. Aloitetaan vahvuuksista. Keskustellaan ja kirjataan, mitä tehdään.

Tarvitaanko apua muilta – keneltä ja missä asiassa?

- b. Siirrytään haavoittuvuuksiin ja niihin liittyvään toimintaan

Tarvitaanko apua muilta – keneltä ja missä asiassa?

4. Jos tarvitaan ulkopuolista apua suunnitelman toteuttamiselle, siirrytään **Neuvonpidon suunnitteluun**, (ks. alla). Jos Neuvonpito ei ole mahdollinen, annetaan vanhemmille tietoa tarvittavista palveluista ja sovitaan lähetteestä.

5. Tapaamisen lopetus

- a. Vanhempien ja työntekijän kokemukset työskentelystä
- b. Jos perhe tai vanhempi jatkaa näissä palveluissa, **kehotetaan heitä puhumaan lapsistaan** aina niin halutessaan, sekä iloissa että suruissa. Sovitaan myös, voiko työntekijä kysyä lapsista perheen tilanteen muuttuessa.

6. Kiitokset!

Muistiinpanot

LAPSET PUHEEKSI -KESKUSTELU: VAIHTOEHTO B

ENSIMMÄINEN LAPSET PUHEEKSI – TAPAAMINEN

1. **Keskustelun avaus.** Tervetuloa, esittäytyminen, menetelmän tarkoituksen, kulun ja käsitteiden kertominen tarpeen mukaan. Selitetään lokikirjan käyttö ja miten LP-työ kirjataan ko. palvelun asiakirjoihin. Vanhemmat vievät lapsensa ikäkausisivun kotiin muistiinpanoineen.
2. **Perheen kuulumiset ja alustava keskustelu yhteisen ymmärryksen merkityksestä**
3. **Keskustelu lapsen/nuoren arjesta.** Siirrytään ikäkausisivulle.
4. **Toimintasuunnitelman teko**

TOIMINTASUUNNITELMA

Vanhemmat valitsevat tärkeimmät vahvuudet ja haavoittuvuudet toiminnan kohteiksi

- a. Aloitetaan vahvuuksista. Keskustellaan ja kirjataan, mitä tehdään.

Tarvitaanko apua muilta – keneltä ja missä asiassa?

- b. Siirrytään haavoittuvuuksiin ja niihin liittyvään toimintaan

Tarvitaanko apua muilta – keneltä ja missä asiassa?

5. **Jos** tarvitaan ulkopuolista apua suunnitelman toteuttamiselle, siirrytään **Neuvonpidon suunnitteluun**, kohta 7. Jos Neuvonpito ei ole mahdollinen, annetaan vanhemmille tietoa tarvittavista palveluista ja sovitaan lähetteestä.

6. **Tapaamisen lopetus**

- a. Vanhempien ja työntekijän kokemukset keskustelusta
- b. Seuraavan tapaamisen aihe ja ajankohta.

TOINEN LAPSET PUHEEKSI -TAPAAMINEN

1. **Mitä perheelle kuuluu?**
2. **Käydään läpi viime kerralla sovitut toimenpiteet.** Keskustellaan niiden toteutumisesta, lasten osallisuudesta ja lasten ja vanhempien kokemuksista.
3. **Kerrataan asioita tarpeen mukaan,** erityisesti ymmärryksen ja toiminnan merkitystä perhettä ja lapsen /nuoren kehitystä suojaavana asiana
4. Tehdään tarvittaessa **uusi toimintasuunnitelma.** Jos päädytään Neuvonpitoon, **siirrytään sen valmisteluun** (alla). Jos Neuvonpito ei ole mahdollinen, annetaan vanhemmille tietoa tarvittavista palveluista ja sovitaan lähetteestä.
5. Tapaamisen päätös
 - a. Vanhempien ja työntekijän kokemukset työskentelystä
 - b. Jos perhe tai vanhempi jatkaa näissä palveluissa, **kehotetaan heitä puhumaan lapsistaan** aina niin halutessaan, sekä iloissa että suruissa. Sovitaan myös, voiko työntekijä kysyä lapsista perheen tilanteen muuttuessa.

Kiitokset!

Muistiinpanot

LAPSET PUHEEKSI –NEUVONPIDON VALMISTELU

1. Tarkoitus on saada lisää tekijöitä toteuttamaan toimintasuunnitelmaa, ts. rakennetaan laajempaa toimintaverkostoa lapsen ympärille
2. Selitetään tapaamisen kulku
3. Sovitaan keskustelun teemat: valitaan vahvuudet ja haavoittuvuudet. Sovitaan myös, mistä perhe ei halua puhuttavan
4. Valitut vahvuudet ja haavoittuvuudet, muita teemoja?

5. Sovitaan kutsuttavat henkilöt ja kutsujat.

6. Lapsen osallistumista suositellaan, mutta kuitenkin **LP:n** periaatteiden mukaisesti. Tapaamisen tulee olla **lasta vahvistava** ja lapsi tulee ymmärtää **täysivaltaiseksi osallistujaksi** (huom. Lapsen kehitysikä). **Lasta ei myöskään velvoiteta olemaan läsnä.**
7. Vanhempia kehoitetaan **keskustelemaan lapsen/lasten kanssa** kotona LP -lokin pohjalta vahvuuksista ja haavoittuvuuksista ja **ideoimaan yhdessä** niihin liittyviä toimintaa. Lapsi/lapset voivat ehdottaa itselle tärkeitä henkilöitä ja asioita tapaamiseen. He voivat myös lähettää toiveensa tapaamiseen vanhempien kautta tai vaikkapa kirjallisesti tai piirtämällä kuvan tms., jos eivät itse osallistu neuvonpitoon.
8. Sovitaan päivämäärä
9. Tapaamisen päätös
Vanhempien ja työntekijöiden kokemuksia

Kiitokset!

LAPSET PUHEEKSI –NEUVONPITO

1. Vanhemmat tai työntekijät (puheenjohtaja) toivottavat osallistujat tervetulleiksi. **Esittelykierros**
2. Puheenjohtaja kertoo tapaamisen kulun ja **miten se on valmisteltu**
3. Sovitun mukaisesti perhejäsenet tai työntekijä kertovat **tapaamisen syistä ja toiminnan kohteista**
4. **Keskustelu vanhempien ja kutsuttujen välillä**
 - a. Tarkentavia kysymyksiä ja näkökulmia
 - b. Ideoita, miten aiheiden suhteen edetään
 - c. Konkretisoidaan ideat käytännön toimiksi, joista sovitaan
5. Kirjataan osallistujien sopimat käytännön toimet muistioon joko fläpille tai heijastetaan seinälle. Tapaamisen lopuksi **muistio annetaan kaikille osallistujille.**
 - a. Palveluiden työntekijät ovat listassa yleensä ensimmäisinä ja perheen sosiaalisen verkoston jäsenet ja perhe itse heidän jälkeensä. Näin perhe voi sovittaa omat toimensa muiden tuomaan kokonaisuuteen. Tästä voidaan poiketa tilanteen mukaan.
6. **Seurantaneuvonpidossa** käydään ensin lyhyesti läpi, mitä kuuluu ja toteutuivatko suunnitellut asiat. Seuraavaksi keskustellaan, mitä suunnitelman toteuttaminen opetti jatkoa varten. Jos jatkotoimenpiteitä tarvitaan, kirjataan uuteen muistioon se, mitä halutaan jatkaa entisellään ja mitä muuta halutaan jatkossa tehdä. **Aina suositellaan ainakin yhden seurannan järjestämistä**, jotta voidaan yhdessä todeta, mitä on saatu aikaan ja tarvitaanko uutta tapaamista. Seurantatapaamisten välinen aika ja määrä riippuvat lapsen ja perheen tilanteesta.
7. Sovitaan seurannan **ajankohta ja osallistujat**
8. Puheenjohtaja tekee yhteenvedon, kiittää osallistujia ja päättää tapaamisen.
9. Sovitaan ajankohta neuvonpidolle

Toimintaverkoston tapaaminen _____ (pvm)

Neuvonpidon muistio

Aiheet (esim.1-4)	Aihe 1: Aihe 2: Aihe 3: Aihe 4:	
Osallistujat	Mikä konkreettinen teko, milloin (esim. päivämäärä, kellonaika)	Seurantatapaaminen, päiväys

VAUVAN ODOTUS

Perheen kuulumiset

Tutustuminen, jos perhe ei ole tuttu. Mitä vanhemmat haluaisivat kertoa perheestä?

Mitä perheelle kuuluu? Jos perhe on hakeutunut palveluihin jonkun tietyn ongelman takia, keskustellaan alustavasti asian merkityksestä vauvan odotukselle ja perheelle.

Oletteko puhuneet asiasta keskenänne, entä lasten kanssa? Keskustellaan yhteisestä ymmärryksestä ja puhumisesta vanhempien lasten kanssa.

Entä onko muita huolia tai paineita, jotka verottavat voimia? Tarkoitus ei kuitenkaan ole syventyä niihin tässä, mutta ne auttavat ymmärtämään perhettä ja perheen arkea.

Perhe-elämän moninaisuuden takia voivat paineet liittyä moneen asiaan kuten parisuhteen ongelmiin, uusperheen syntyyn, asumiseen, talouteen, työelämään, vanhemman jaksamiseen ja uupumiseen, tai perheenjäsenen sairauteen, mielenterveys- tai päihdeongelmaan, vanhemman rikosseuraamukseen tai muihin asioihin.

Siirrytään ikäkausiteemoihin. Kiinnitetään huomiota muutoksiin. Kysytään muutoksen ajankohdasta ja vanhempien ajatuksia muutoksen syistä.

Ikäkausiteemat

1. Äidin kokemukset vauvan odottamisesta Toisen vanhemman kokemukset	vahvuus vahvuus	haavoittuvuus haavoittuvuus
2. Raskauden sujuminen	vahvuus	haavoittuvuus
3. Äidin ajatuksia tulevasta vanhemmuudesta Toisen vanhemman ajatuksia	vahvuus vahvuus	haavoittuvuus haavoittuvuus
4. Vanhemmat lapset (tilanteen mukaan) Lasten vointi ja terveys Mieliala, käyttäytyminen Kokemukset vauvan odotuksesta Lasten välit, leikit, vuorovaikutus Perheen yhteiset hetket ja toimet	vahvuus vahvuus vahvuus vahvuus vahvuus	haavoittuvuus haavoittuvuus haavoittuvuus haavoittuvuus haavoittuvuus
5. Kodin- ja lastenhoito Vanhemmuus (tilanteen mukaan) Työnjakokysymykset Riittävä lepo	vahvuus vahvuus vahvuus	haavoittuvuus haavoittuvuus haavoittuvuus

6. Odottavan äidin jaksaminen
Toisen vanhemman jaksaminen	vahvuus
vahvuus	haavoittuvuus
haavoittuvuus
7. Parisuhde
Ilo ja yhdessäolosta nauttiminen
Keskinäinen tuki	vahvuus
vahvuus
vahvuus	haavoittuvuus
haavoittuvuus
haavoittuvuus
8. Sosiaalinen kanssakäyminen, ystävät, sukulaiset
Ilo ja yhdessäolo
Mahdollisuus konkreettiseen tukeen	vahvuus
vahvuus
vahvuus	haavoittuvuus
haavoittuvuus
haavoittuvuus
9. Onko ollut tarvetta saada apua? Onko saatu apua?

Apu omalta verkostolta ja/tai palveluista
Vahvuus: apua on haettu ja saatu
Haavoittuvuus: avun tarvetta on edelleen | Vahvuus | haavoittuvuus |
| 10. Onko vielä jotain, josta haluaisitte keskustella? | | |

Erityisiä kysymyksiä ajatellen LP –toimintasuunnitelmaa

Uutta perheenjäsentä odottaessa molempien vanhempien mieli herkistyy ja odottavan äidin fyysinen jaksavuus on koetteella. Mahdolliset perhehuolet, kuten työn tai talouden epävarmuus, vanhemman jaksavuus, mielenterveysongelmat tai päihteiden käyttö sekä lasten sairaudet ja ongelmat tuntuvat erityisen raskailta ja tuovat haavoittuvuutta. Seuraavat asiat ovat tärkeitä kaikille, mutta ne nousevat erityisen tärkeiksi pärjäävyydelle, kun perheessä on vaikeuksia:

1. Yhteinen ymmärrys ja toiminta
2. Pienetkin ilon hetket ja yhdessäolosta nauttiminen sekä puolisoitten että koko perheen kesken
3. Riittävä lepo
4. Kotitöiden jako puolisoitten kesken
5. Arkisten rutiinien sujuminen myönteisessä ilmapiirissä
6. Vanhempien kyky neuvotella vaikeista asioista rakentavasti
7. Ystäväpiiri ja sukulaiset ilon tuojina
8. Ystäväpiiri ja sukulaiset tuen ja konkreettisen avun antajina
9. Uskallus ja kyky hakea apua
10. Ymmärtävästi ja paneutuvasti suhtautuvat palvelut, joista on apua

Muistiinpanot

VAUVAIKÄ (0-1 VUOTIAAT)

Perheen kuulumiset

Tutustuminen, jos perhe ei ole tuttu. Mitä vanhemmat haluaisivat kertoa perheestä?

Mitä perheelle kuuluu? Jos perhe on hakeutunut palveluihin jonkun tietyn ongelman takia, keskustellaan alustavasti asian merkityksestä perheelle, vauvalle ja muille lapsille.

Oletteko puhuneet asiasta keskenänne, (entä vanhempien lasten kanssa)? Keskustellaan yhteisestä ymmärryksestä ja puhumisesta vanhempien lasten kanssa.

Entä onko muita huolia tai paineita, jotka verottavat voimia? Nämä asiat auttavat ymmärtämään perhettä, mutta tarkoitus ei ole jäädä niistä keskustelemaan.

Perhe-elämän moninaisuuden takia voivat paineet liittyä moneen asiaan kuten parisuhteen ongelmiin, uusperheen syntyyn, asumiseen, talouteen, työelämään, vanhemman jaksamiseen ja uupumiseen, tai perheenjäsenen sairauteen, mielenterveys- tai päihdeongelmaan, vanhemman rikosseuraamukseen tai muihin asioihin.

Siirrytään ikäkausiteemoihin. Kiinnitetään huomiota muutoksiin. Kysytään muutoksen ajankohdasta ja vanhempien ajatuksia muutoksen syistä.

1. Mitä haluaisitte kertoa vauvasta? Millainen hän on?
2. Äidin vointi. Synnytyksestä kuntoutuminen vahvuus haavoittuvuus
3. Vauvan ja äidin/isän seurustelu vahvuus haavoittuvuus
Onko jotain mistä erityisesti nautitte?
4. Vauvan ja toisen vanhemman seurustelu vahvuus haavoittuvuus
Onko jotain, mistä erityisesti nautitte?
5. Miltä vauvan vanhemmuus tuntuu? vahvuus haavoittuvuus
Äiti/isä vahvuus haavoittuvuus
Toinen vanhempi vahvuus haavoittuvuus
6. Siskojen ja veljien suhtautuminen vauvaan ja uuteen perhetilanteeseen vahvuus haavoittuvuus

7. Arkisten rutiinien sujuminen		
Syöminen	vahvuus	haavoittuvuus
Vaipanvaihdot	vahvuus	haavoittuvuus
Pukeminen ja riisuminen	vahvuus	haavoittuvuus
Ulkoilu	vahvuus	haavoittuvuus
Kylvetykset	vahvuus	haavoittuvuus
Nukkuminen, unirytm	vahvuus	haavoittuvuus
8. Vauvan mieliala ja käyttäytyminen	vahvuus	haavoittuvuus
Tyytyväinen, mukautuvainen ... vetäytyväinen, poissaoleva ... itkuinen, vaativa		
9. Äidin/isän jaksaminen	vahvuus	haavoittuvuus
Miten mahdolliset jaksamisen vaikeudet ilmenevät		
10. Toisen vanhemman jaksaminen	vahvuus	haavoittuvuus
Miten mahdolliset jaksamisen vaikeudet ilmenevät?		
11. Parisuhde		
Ilo ja yhdessäolosta nauttiminen	vahvuus	haavoittuvuus
Yhteistyö vanhemmuudessa	vahvuus	haavoittuvuus
12. Kodin- ja lastenhoito		
Työnjakokysymykset	vahvuus	haavoittuvuus
Riittävä lepo	vahvuus	haavoittuvuus
13. Sosiaalinen kanssakäyminen, ystävät, sukulaiset		
Ilo ja yhdessäolo	vahvuus	haavoittuvuus
Mahdollisuus konkreettiseen tukeen	vahvuus	haavoittuvuus
14. Onko ollut tarvetta saada apua? Onko saatu apua?	Vahvuus	haavoittuvuus
Apua omalta verkostolta ja/tai palveluista		
Vahvuus: apua on haettu ja saatu		
Haavoittuvuus: avun tarvetta on edelleen		
15. Onko vielä muita asioista, joista haluaisitte keskustella?		

Erityisiä kysymyksiä ajatellen LP -toimintasuunnitelmaa

Vauvavaihe on toisaalta rikasta uuden ihmisen kanssa, toisaalta raskasta yövalvomisineen. Raskaudesta ja synnytyksestä toipuminen vie sekin aikaa. Mahdolliset perhehuolet, kuten työn tai talouden epävarmuus, jaksavuus- ja mielenterveysongelmat ja päihteiden käyttö sekä lasten sairaudet ja ongelmat tuntuvat erityisen raskailta ja tuovat haavoittuvuutta. Seuraavat asiat ovat tärkeitä kaikille, mutta ne nousevat erityisen tärkeiksi pärjäävyydelle, kun perheessä on vaikeuksia:

1. Yhteinen ymmärrys ja toiminta koskien erityisesti perheen haasteita
2. Pienetkin ilon hetket ja yhdessäolosta nauttiminen puolisoitten ja koko perheen kesken
3. Puolisoiden yhteistyö kotitöissä ja vanhemmuudessa
4. Mahdollisuus ulkopuoliseen apuaan tarvittaessa
5. Arkisten rutiinien sujuminen myönteisessä ilmapiirissä
6. Riittävä lepo
7. Vanhempien kyky neuvotella vaikeista asioista rakentavasti
8. Ystäväpiiri ja sukulaiset ilon tuojina
9. Ystäväpiiri ja sukulaiset tuen ja konkreettisen avun antajina
10. Uskallus ja kyky hakea apua
11. Ymmärtävästi ja paneutuvasti suhtautuvat palvelut, joista on apua

Muistiinpanot

TAAPEROIKÄ (noin 1-2 -vuotiaat)

Perheen kuulumiset

Tutustuminen, jos perhe ei ole tuttu. Mitä vanhemmat haluaisivat kertoa perheestä?

Mitä perheelle kuuluu? Jos perhe on hakeutunut palveluihin tietyn ongelman takia, keskustellaan alustavasti asian merkityksestä perheelle ja lapselle /lapsille.

Oletteko puhuneet asiasta keskenänne, entä lapsen kanssa niistä asioista, jotka koskettavat häntä? Keskustellaan alustavasti yhteisestä ymmärryksestä ja puhumisesta lapsen /lasten kanssa.

Entä onko muita huolia tai paineita, jotka verottavat voimia? Nämä asiat auttavat ymmärtämään perhettä, mutta tarkoitus ei ole jäädä niistä keskustelemaan.

Perhe-elämän moninaisuuden takia voivat paineet liittyä moneen asiaan kuten parisuhteen ongelmiin, uusperheen syntyyn, asumiseen, talouteen, työelämään, vanhemman jaksamiseen ja uupumiseen, tai perheenjäsenen sairauteen, mielenterveys- tai päihdeongelmaan, vanhemman rikosseuraamukseen tai moniin muihin asioihin.

Siirrytään ikäkausiteemoihin. Kiinnitetään huomiota muutoksiin. Kysytään muutoksen ajankohdasta ja vanhempien ajatuksia muutoksen syistä.

I Lapsi kotona

1. Mitä haluaisitte kertoa lapsesta? Millainen hän on?
2. Seurustelu vanhempien kanssa vahvuus haavoittuvuus
Onko jotain mistä erityisesti pidätte?
3. Yhdessäolo ja leikit sisarusten kesken vahvuus haavoittuvuus
Onko jotain, mistä he erityisesti nauttivat?
4. Lapsen tunteet ja mieliala vahvuus haavoittuvuus
Vahvuus: mieliala pääosin myönteinen, tunneilmaisuu-
rikasta. Aikuisen avulla pystyy säätämään vahvoja tunteitaan.
Haavoittuvuus: vallalla alakulo, ärtyisyys, itkuisuus.
Vahvat tunteet voivat ottavaa ylivallan, eikä aikuisen apu tunnu auttavan
5. Lapsen toiminta ja käyttäytyminen vahvuus haavoittuvuus
Vahvuus: nauttii leikeistä ja yhteisistä toimista,
kokeilee omaa tahtoa, mutta pystyy joustavuuteen,
pettymyksistä päästään yli
Haavoittuvuus: vetäytyminen, toistuvia kiukunpuuskia,
keskittyminen leikkeihin vaikeaa, kovasti vaikeuksia joustaa

6. Arkisten rutiinien ilmapiiri ja sujuminen

Aamutoimet	vahvuus	haavoittuvuus
Pukeminen ja riisuminen	vahvuus	haavoittuvuus
Vaipat ja potalla käynti	vahvuus	haavoittuvuus
Syöminen	vahvuus	haavoittuvuus
Ulkoilu ja liikkuminen	vahvuus	haavoittuvuus
Ruutuaika (TV, puhelin ym.)	vahvuus	haavoittuvuus
Nukkumaan meno, uni, herääminen	vahvuus	haavoittuvuus

7. Ristiriidat ja konfliktit lapsen kanssa

Mistä ne syntyvät, miten toimitaan?	vahvuus	haavoittuvuus
Onko tullut tilanteita, joissa on käyty käsiksi?		

II Lapsi varhaiskasvatuksessa tai kerhossa ja muiden lasten kanssa

1. Kotoa lähteminen ja kotiin palaaminen	vahvuus	haavoittuvuus
2. Viihtyminen hoidossa	vahvuus	haavoittuvuus
3. Leikki ja kanssakäyminen muiden lasten kanssa Varhaiskasvatuksessa/ kerhossa Kotipiirissä	vahvuus vahvuus	haavoittuvuus haavoittuvuus
4. Päivän toimien sujuminen	vahvuus	haavoittuvuus
5. Aikuisten suhde ja kanssakäyminen lapsen kanssa	vahvuus	haavoittuvuus
6. Vanhempien ja varhaiskasvatuksen /kerhon yhteistyö	vahvuus	haavoittuvuus

III Vanhemmuus ja kodinhoito

1. Kodin- ja lastenhoito Yhteistyö vanhemmuudessa Työnjako kotitöissä Riittävä lepo	vahvuus vahvuus vahvuus	haavoittuvuus haavoittuvuus haavoittuvuus
2. Parisuhde Ilo ja yhdessäolosta nauttiminen Keskinäinen tuki	vahvuus vahvuus	haavoittuvuus haavoittuvuus
3. Miltä vanhemmuus tuntuu? Äiti/isä Toinen vanhempi	vahvuus vahvuus	haavoittuvuus haavoittuvuus
4. Äidin/isän jaksaminen Miten mahdolliset jaksamisen ongelmat näkyvät?	vahvuus	haavoittuvuus

5. Toisen vanhemman jaksaminen
Miten mahdolliset jaksamisen ongelmat näkyvät?	vahvuus	haavoittuvuus
6. Sosiaalinen kanssakäyminen, ystävät, sukulaiset
Ilo ja yhdessäolo
Mahdollisuus konkreettiseen tukeen	vahvuus
vahvuus	haavoittuvuus
haavoittuvuus
7. Onko ollut tarvetta saada apua ja onko saatu?

Apua omalta verkostolta ja/tai palveluista

Vahvuus: apua on haettu ja saatu
Haavoittuvuus: avun tarvetta on edelleen | Vahvuus | haavoittuvuus |
| 8. Onko vielä jotain, josta haluaisitte keskustella? | | |

Erityisiä kysymyksiä ajatellen LP –toimintasuunnitelmaa

Taaperon riemu kävelemisestä ja maailman avautumisesta saa muutkin hymyilemään, mutta samalla ilmaantuva oma tahto voi olla yllättävän haastava muulle perheelle. Mahdolliset perhehuolet, kuten työn tai talouden epävarmuus, vanhemman jaksavuus- ja mielenterveysongelmat tai päihteiden käyttö sekä lasten sairaudet ja ongelmat koskettavat suurta osaa perheitä ja vievät vanhempien voimia. Seuraavat asiat ovat tärkeitä kaikille, mutta ne nousevat erityisen tärkeiksi pärjäävyydelle, kun perheessä on vaikeuksia:

1. Yhteinen ymmärrys ja toiminta
2. Pienetkin ilon hetket ja yhdessäolosta nauttiminen sekä puolisoiden että koko perheen kesken
3. Arkisten rutiinien sujuminen myönteisessä ilmapiirissä
4. Puolisoiden yhteistyö kotitöissä ja vanhemmuudessa
5. Mahdollisuus ulkopuoliseen apuun tarvittaessa
6. Riittävä lepo
7. Vanhempien kyky neuvotella vaikeista asioista rakentavasti
8. Ystäväpiiri ja sukulaiset ilon tuojina
9. Ystäväpiiri ja sukulaiset tuen ja konkreettisen avun antajina
Nämä ovat erityisen tärkeitä yksin lasta huoltaville vanhemmille
10. Uskallus ja kyky hakea apua
11. Ymmärtävästi ja paneutuvasti suhtautuvat palvelut, joista on apua

Muistiinpanot

LEIKKI-IKÄ (noin 3-6-vuotiaat)

Perheen kuulumiset

Tutustuminen, jos perhe ei ole tuttu. Mitä vanhemmat haluaisivat kertoa perheestä?

Mitä perheelle kuuluu? Jos perhe on hakeutunut palveluihin jonkun tietyn ongelman takia, keskustellaan alustavasti asian merkityksestä perheelle ja lapselle / lapsille.

Oletteko puhuneet asiasta keskenänne, entä lapsen/ lasten kanssa niistä asioista, jotka koskettavat häntä? Keskustellaan yhteisestä ymmärryksestä ja puhumisesta lasten kanssa.

Entä onko muita huolia tai paineita, jotka verottavat voimia? Nämä asiat auttavat ymmärtämään perhettä, mutta tarkoitus ei ole jäädä niistä keskustelemaan.

Perhe-elämän moninaisuuden takia voivat paineet liittyä moneen asiaan kuten parisuhteen ongelmiin, uusperheen syntyyn, asumiseen, talouteen, työelämään, vanhemman jaksamiseen ja uupumiseen, tai perheenjäsenen sairauteen, mielenterveys- tai päihdeongelmaan, vanhemman rikosseuraamukseen tai muihin asioihin.

Siirrytään ikäkausiteemoihin. Kiinnitetään huomiota muutoksiin. Kysytään muutoksen ajankohdasta ja vanhempien ajatuksia muutoksen syistä.

I Lapsi kotona

1. Mitä haluaisitte kertoa lapsesta? Millainen hän on?
2. Seurustelu vanhempien kanssa
Onko jotain mistä erityisesti pidätte? vahvuus haavoittuvuus
3. Yhdessäolo ja leikit sisarusten kesken vahvuus haavoittuvuus
4. Onko jotain, mistä he erityisesti nauttivat?
5. Lapsen tunteet ja mieliala vahvuus haavoittuvuus

Vahvuus: mieliala pääosin myönteinen, tunneilmaisu rikasta.

Aikuisen avulla pystyy säätelemään vahvoja tunteitaan.

Haavoittuvuus: vallalla alakulo, ärtyisyys, itkuisuus, tunneilmaisu on kapeaa.

Vahvat tunteet voivat ottavaa ylivallan, eikä aikuisen apu tunnu auttavan

6. Lapsen toiminta ja käyttäytyminen	vahvuus	haavoittuvuus
Vahvuus: innostuu uusista asioista, nauttii leikeistä ja yhteisistä toimista, kokeilee omaa tahtoa, kiukunpuuskia, mutta pystyy joustavuuteen.		
Haavoittuvuus: vetäytyminen, toistuvia kiukunpuuskia, keskittyminen leikkeihin vaikeaa, voi rikkoa omia ja muiden leikkejä, oma tahto johtaa usein konflikteihin		
7. Arkisten rutiinien ilmapiiri ja sujuminen		
Aamutoimet	vahvuus	haavoittuvuus
Pukeminen ja riisuminen	vahvuus	haavoittuvuus
WC -asiat	vahvuus	haavoittuvuus
Syöminen	vahvuus	haavoittuvuus
Ulkoilu ja liikkuminen	vahvuus	haavoittuvuus
Pelit ja ruutuaika (TV, puhelin ym.)	vahvuus	haavoittuvuus
Nukkumaan meno, uni, herääminen	vahvuus	haavoittuvuus
8. Ristiriidat ja konfliktit lapsen kanssa	vahvuus	haavoittuvuus
Mistä ne syntyvät, miten toimitaan?		
Onko tullut tilanteita, joissa on käyty käsiksi?		

II Lapsi varhaiskasvatuksessa tai kerhossa ja muiden lasten kanssa

1. Kotoa lähteminen ja viihtyminen hoidossa	vahvuus	haavoittuvuus
2. Leikki ja kanssakäyminen muiden lasten kanssa		
a. Varhaiskasvatuksessa/ kerhossa	vahvuus	haavoittuvuus
b. Kotipiirissä	vahvuus	haavoittuvuus
3. Päivän toimien sujuminen	vahvuus	haavoittuvuus
4. Aikuisten suhde ja kanssakäyminen lapsen kanssa	vahvuus	haavoittuvuus
5. Vanhempien ja varhaiskasvatuksen /kerhon yhteistyö	vahvuus	haavoittuvuus

III Vanhemmuus ja kodin hoito

1. Kodin- ja lastenhoito		
Yhteistyö vanhemmuudessa	vahvuus	haavoittuvuus
Työnjako kotitöissä	vahvuus	haavoittuvuus
Riittävä lepo	vahvuus	haavoittuvuus
2. Parisuhde		
Ilo ja yhdessäolosta nauttiminen	vahvuus	haavoittuvuus
Keskinäinen tuki	vahvuus	haavoittuvuus

3. Äidin/isän jaksaminen
Miten mahdolliset jaksamisen ongelmat näkyvät?	vahvuus	haavoittuvuus
4. Toisen vanhemman jaksaminen
Miten mahdolliset jaksamisen ongelmat näkyvät?	vahvuus	haavoittuvuus
5. Miltä vanhemmuus tuntuu?
Äiti/isä	vahvuus	haavoittuvuus
Toinen vanhempi	vahvuus	haavoittuvuus
9. Sosiaalinen kanssakäyminen, ystävät, sukulaiset
Ilo ja yhdessäolo	vahvuus	haavoittuvuus
Mahdollisuus konkreettiseen tukeen	vahvuus	haavoittuvuus
10. Onko ollut tarvetta saada apua? Onko saatu apua?
Apua omalta verkostolta ja/tai palveluista	Vahvuus	haavoittuvuus
Vahvuus: apua on haettu ja saatu		
Haavoittuvuus: avun tarvetta on edelleen		
11. Onko vielä jotain, josta haluaisitte keskustella?		

Erityisiä kysymyksiä ajatellen LP –toimintasuunnitelmaa

Leikki-ikä on riemastuttava vaihe ihmisen kehityksessä, mutta leikki-ikäinen on myös herkkä perheen ilmapiirille ja tapahtumille. Perhehuolet, kuten työn tai talouden epävarmuus, jaksavuus- ja mielenterveysongelmat ja päihteiden käyttö sekä lasten sairaudet ja ongelmat heijastuvat koko perheen arkeen ja tuovat haavoittuvuutta. Seuraavat asiat ovat tärkeitä kaikille, mutta ne nousevat erityisen tärkeiksi pärjäävyydelle, kun perheessä on vaikeuksia:

1. Yhteinen ymmärrys ja toiminta perheessä, lasten osallisuus kehityksellä huomioon ottaen
2. Pienetkin ilon hetket ja yhdessäolosta nauttiminen sekä puolisoitten että koko perheen kesken
3. Puolisoiden yhteistyö kotitöissä ja vanhemmuudessa
4. Arkisten rutiinien sujuminen myönteisessä ilmapiirissä
5. Riittävä lepo kaikille
6. Vanhempien kyky neuvotella vaikeista asioista rakentavasti
7. Lapsen myönteinen kokemus varhaiskasvatuksesta /kerhosta ja tunne kuulumisesta omaan ryhmään
8. Lapsen omat ystävät ja harrastukset

9. Perheen ystäväpiiri ja sukulaiset ilon tuojina perheeseen
10. Ystäväpiiri ja sukulaiset tuen ja konkreettisen avun antajina
11. Vanhempien kyky hakea apua
12. Ymmärtävästi ja paneutuvasti suhtautuvat palvelut, joista on apua

Muistiinpanot

KOULUIKÄ MURROSIKÄÄN ASTI (noin 7-12-vuotiaat)

Perheen kuulumiset

Tutustuminen, jos perhe ei ole tuttu. Mitä vanhemmat haluaisivat kertoa perheestä?

Mitä perheelle kuuluu? Jos perhe on hakeutunut palveluihin tietyn ongelman takia, keskustellaan alustavasti asian merkityksestä perheelle ja lapselle /lapsille

Oletteko puhuneet asiasta keskenänne, entä lapsen/ lasten kanssa? Keskustellaan yhteisestä ymmärryksestä ja puhumisesta lasten kanssa.

Entä onko muita huolia tai paineita, jotka verottavat voimia? Tarkoitus ei kuitenkaan ole jäädä niistä keskustelemaan, mutta ne auttavat ymmärtämään perhettä ja perheen arkea.

Perhe-elämän moninaisuuden takia voivat paineet liittyä moneen asiaan kuten parisuhteen ongelmiin, uusperheen syntyyn, asumiseen, talouteen, työelämään, vanhemman jaksamiseen ja uupumiseen, tai perheenjäsenen sairauteen, mielenterveys- tai päihdeongelmaan, vanhemman rikosseuraamukseen tai muihin asioihin.

Siirrytään ikäkausiteemoihin. Kiinnitetään huomiota muutoksiin. Kysytään muutoksen ajankohdasta ja vanhempien ajatuksia muutoksen syistä.

I Lapsi kotona

1. Mitä haluaisitte kertoa lapsesta? Millainen hän on?		
2. Lapsen ja vanhempien suhteet ja kanssakäyminen
Onko jotain mistä erityisesti pidätte?	vahvuus	haavoittuvuus
3. Yhdessäolo, leikit ja toiminta sisarusten kesken
Onko jotain, mistä he erityisesti nauttivat?	vahvuus	haavoittuvuus
4. Lapsen tunteet ja mieliala	vahvuus	haavoittuvuus
5. Lapsen toiminta ja käyttäytyminen	vahvuus	haavoittuvuus
6. Arkisten rutiinien ilmapiiri ja sujuminen		
Aamutoimet	vahvuus	haavoittuvuus
Syöminen	vahvuus	haavoittuvuus
Hygienia ja WC –toimet	vahvuus	haavoittuvuus
Vaatteet ja pukeminen	vahvuus	haavoittuvuus
Ulkoilu ja liikkuminen	vahvuus	haavoittuvuus
Nukkumaan meno, uni, herääminen	vahvuus	haavoittuvuus
Pelit ja ruutuaika (TV, puhelin ym.)	vahvuus	haavoittuvuus

7. Kotityöt vahvuus haavoittuvuus

Vahvuus: lapsi osallistuu kotitöihin ikäkautensa mukaisesti

Haavoittuvuus: vastuu ja kotitöiden määrä ylittävät lapsen ikäkaudelle sopivan määrän

8. Ristiriidat ja konfliktit lapsen kanssa vahvuus haavoittuvuus

Mistä ne syntyvät, miten toimitaan?

Onko tullut tilanteita, joissa on käyty käsiksi?

II Lapsi koulussa ja vapaa-aikana

1. Viihtyminen koulussa vahvuus haavoittuvuus
Onko jotain mistä hän erityisesti pitää?

2. Opintojen sujuminen vahvuus haavoittuvuus

3. Koulunkäynnin rutiinien sujuminen
Kouluun lähtö ja kotiin tulo vahvuus haavoittuvuus
Oppitunnit vahvuus haavoittuvuus
Kouluruokailu vahvuus haavoittuvuus
Välitunnit vahvuus haavoittuvuus

4. Lapsen ja opettajan/opettajien suhde vahvuus haavoittuvuus

5. Vanhempien ja koulun yhteistyö vahvuus haavoittuvuus

6. Kanssakäyminen koulukavereiden kanssa vahvuus haavoittuvuus

7. Ystävät ja toiminta vapaa-aikana
Ystävät vahvuus haavoittuvuus
Rakentavaa toimintaa, harrastuksia vahvuus haavoittuvuus
Netin, pelien ja sosiaalisen median käyttö yms. vahvuus haavoittuvuus

8. Tietävätkö vanhemmat, missä lapsi liikkuu ja mitä tekee? vahvuus haavoittuvuus

III Vanhemmuus ja kodin hoito

1. Kodin- ja lastenhoito
Yhteistyö vanhemmuudessa
Työnjako kotitöissä	vahvuus
vahvuus	haavoittuvuus
haavoittuvuus
2. Parisuhde
Ilo ja yhdessäolosta nauttiminen
Keskinäinen tuki
Äidin/isän jaksaminen	vahvuus
vahvuus
vahvuus	haavoittuvuus
haavoittuvuus
haavoittuvuus
3. Toisen vanhemman jaksaminen	vahvuus	haavoittuvuus
4. Miltä tämän lapsen vanhemmuus tuntuu?
Äiti/isä
Toinen vanhempi	vahvuus
vahvuus	haavoittuvuus
haavoittuvuus
5. Sosiaalinen kanssakäyminen, ystävät, sukulaiset
Ilo ja yhdessäolo
Mahdollisuus konkreettiseen tukeen	vahvuus
vahvuus	haavoittuvuus
haavoittuvuus
6. Onko ollut tarvetta saada apua? Onko saatu apua?
Apu omalta verkostolta ja/tai palveluista

Vahvuus: apua on haettu ja saatu
Haavoittuvuus: avun tarvetta on edelleen | Vahvuus | haavoittuvuus |
| 7. Onko vielä jotain, josta haluaisitte keskustella? | | |

Erityisiä kysymyksiä ajatellen LP –toimintasuunnitelmaa

Koulun aloittaminen avaa lapselle kokonaan uuden maailman. Vaikka vanhemmat eivät ole enää pitämässä kädessä kiinni, on vanhempien tuki korvaamaton koulunkäynnin saattamiseksi hyvälle uralle. Mahdolliset perhehuolet, kuten työn tai talouden epävarmuus, jaksavuus- ja mielenterveysongelmat ja päihteiden käyttö sekä lasten sairaudet ja ongelmat voivat viedä vanhempien voimia. Seuraavat asiat ovat tärkeitä kaikille, mutta ne nousevat erityisen tärkeiksi pärjävyydelle, kun perheessä on vaikeuksia.

1. Yhteinen ymmärrys ja toiminta
2. Pienetkin ilon hetket ja yhdessäolosta nauttiminen puolisoitten ja koko perheen kesken
3. Arkipäivän rutiinien sujuminen myönteisessä hengessä
4. Vanhempien yhteistyö kotitöissä ja lapsen osallisuus ikäkauden mukaisesti
5. Puolisoiden yhteistyö vanhemmuudessa
6. Vanhempien kyky neuvotella vaikeista asioista rakentavasti ja myös lapsen kanssa
7. Lapsen myönteinen kokemus koulusta ja tunne kuulumisesta omaan luokkaan /ryhmään
8. Lapsen omat ystävät, rakentava toiminta ja harrastukset
9. Perheen ystäväpiiri ja sukulaiset ilon tuojina perheeseen
10. Ystäväpiiri ja sukulaiset tuen ja konkreettisen avun antajina perheelle
11. Vanhempien uskallus ja kyky hakea apua
12. Ymmärtävästi ja paneutuvasti suhtautuvat palvelut, joista on apua

Muistiinpanot

MURROS- JA NUORUUSIKÄ (noin 13 - 18 -vuotiaat)

Perheen kuulumiset

Tutustuminen, jos perhe ei ole tuttu. Mitä vanhemmat haluaisivat kertoa perheestä?

Mitä perheelle kuuluu? Jos perhe on hakeutunut palveluihin jonkun ongelman takia, keskustellaan alustavasti asian merkityksestä perheelle ja nuorelle.

Oletteko puhuneet tällaisista asioista keskenänne, entä nuoren/lasten kanssa? Keskustellaan yhteisestä ymmärryksestä ja puhumisesta lasten kanssa.

Entä onko muita huolia tai paineita, jotka verottavat voimia? Nämä asiat auttavat ymmärtämään perhettä, mutta tarkoitus ei ole jäädä niistä keskustelemaan.

Perhe-elämän moninaisuuden takia voivat paineet liittyä moneen asiaan kuten parisuhteen ongelmiin, uusperheen syntyyn, asumiseen, talouteen, työelämään, vanhemman jaksamiseen ja uupumiseen, tai perheenjäsenen sairauteen, mielenterveys- tai päihdeongelmaan, vanhemman rikosseuraamukseen tai muihin asioihin.

Siirrytään ikäkausiteemoihin. Kiinnitetään huomiota muutoksiin. Kysytään muutoksen ajankohdasta ja vanhempien ajatuksia muutoksen syistä.

I Nuori kotona

1. Mitä haluaisitte kertoa nuoresta? Millainen hän on?		
2. Nuoren ja vanhempien suhteet ja kanssakäyminen
Onko jotain yhteistä, josta erityisesti pidätte?	vahvuus	haavoittuvuus
3. Yhdessäolo ja toiminta sisarusten kesken
Onko jotain, mistä he erityisesti nauttivat?	vahvuus	haavoittuvuus
4. Arkisten rutiinien ilmapiiri ja sujuminen		
Aamutoimet	vahvuus	haavoittuvuus
Hygienia ja WC –toimet	vahvuus	haavoittuvuus
Vaatteet ja pukeminen	vahvuus	haavoittuvuus
Syöminen	vahvuus	haavoittuvuus
Ulkoilu ja liikkuminen	vahvuus	haavoittuvuus
Kotiintuloajat ja päivärytmi	vahvuus	haavoittuvuus
Nukkumaan meno, uni, herääminen	vahvuus	haavoittuvuus
Ruutuaika (TV, media, puhelin ym.)	vahvuus	haavoittuvuus
Rahankäyttö	vahvuus	haavoittuvuus

5. Kotityöt	vahvuus	haavoittuvuus
Vahvuus: nuori osallistuu kotitöihin ikäkautensa mukaisesti		
Haavoittuvuus: vastuu ja kotitöiden määrä ylittävät lapsen ikäkaudelle sopivan määrän		
6. Nuoren tunteet ja mieliala	vahvuus	haavoittuvuus
7. Nuoren toiminta ja käyttäytyminen	vahvuus	haavoittuvuus
8. Onko jotain erityistä, joka teitä huolestuttaa?		haavoittuvuus
Esim. nuorella on huolestuttavia ajatuksia, puheita, tunnereaktioita tai toimintaa, eristäytymistä, itsensä satuttamista, väkivallan ja päihteiden ihannoitua, päihdekäyttöä. Nuori on jäänyt omilleen ilman opintoja tai työtä.		
9. Ristiriidat ja konfliktit nuoren kanssa	vahvuus	haavoittuvuus
Mistä ne syntyvät, miten toimitaan?		
Onko tullut tilanteita, joissa joku on käynyt käsiksi?		

II Nuori koulussa/oppilaitoksessa ja työssä

1. Jos nuori on työelämässä, siirrytään kohtaan 7, jos nuori ei ole työssä eikä koulussa, mennään kohtaan 9.		
2. Viihtyminen koulussa/oppilaitoksessa	vahvuus	haavoittuvuus
Onko jotain mistä hän erityisesti pitää?		
3. Opintojen sujuminen	vahvuus	haavoittuvuus
Kotitehtävien teko	vahvuus	haavoittuvuus
Poissaolot	vahvuus	haavoittuvuus
4. Koulunkäynnin rutiinien sujuminen		
Kouluun lähtö ja kotiin tulo	vahvuus	haavoittuvuus
Oppitunnit	vahvuus	haavoittuvuus
Ruokailu	vahvuus	haavoittuvuus
Välitunnit	vahvuus	haavoittuvuus
5. Nuoren ja opettajan/opettajien suhde	vahvuus	haavoittuvuus
6. Vanhempien ja opettajien yhteistyö	vahvuus	haavoittuvuus
7. Nuoren työssäkäynti ja sen sujuminen	vahvuus	haavoittuvuus
Pitääkö nuori työstään, mistä erityisesti?		
Onko töitä riittänyt?		
	vahvuus	haavoittuvuus
	Vahvuus	haavoittuvuus

8. Työssäkäynnin rutiinit
Töihin lähtö ja kotiin tulo	vahvuus	haavoittuvuus
9. Kanssakäyminen muiden kanssa
Koulu- ja työtoverit	vahvuus	haavoittuvuus

III Vapaa-aika ja nuoren oma sosiaalinen verkosto

1. Ystävät ja yhdessäolo ystävien kanssa	vahvuus	haavoittuvuus
2. Rakentavaa toimintaa ja kiinnostuksen kohteita	vahvuus	haavoittuvuus
3. Netin, pelien ja sosiaalisen median käyttö yms.	vahvuus	haavoittuvuus
4. Tietävätkö vanhemmat, missä nuori liikkuu ja
mitä tekee? Some?	vahvuus	haavoittuvuus
5. Onko nuorella tulevaisuuden suunnitelmia?	vahvuus	haavoittuvuus

III Vanhemmat ja kotityöt

1. Kodin- ja lastenhoito
Yhteistyö vanhemmuudessa
Työnjako kotitöissä	vahvuus
vahvuus	haavoittuvuus
haavoittuvuus
2. Parisuhde
Ilo ja yhdessäolosta nauttiminen
Keskinäinen tuki	vahvuus
vahvuus	haavoittuvuus
haavoittuvuus
3. Äidin/isän jaksaminen	vahvuus	haavoittuvuus
4. Toisen vanhemman jaksaminen	vahvuus	haavoittuvuus
5. Miltä tuntuu olla tämän nuoren vanhempi?
Äiti/isä
Toinen vanhempi	vahvuus
vahvuus	haavoittuvuus
haavoittuvuus
6. Sosiaalinen kanssakäyminen, ystävät, sukulaiset
Ilo ja yhdessäolo
Mahdollisuus konkreettiseen tukeen	vahvuus
vahvuus	haavoittuvuus
haavoittuvuus
7. Onko ollut tarvetta saada apua ja onko saatu?
Apu omalta verkostolta ja/tai palveluista	Vahvuus	haavoittuvuus

Vahvuus: apua on haettu ja saatu

Haavoittuvuus: avun tarvetta on edelleen

8. Onko vielä jotain, mistä haluaisitte keskustella

Erityisiä kysymyksiä ajatellen LP –toimintasuunnitelmaa

Nuoruusiässä tapahtuu paljon ja se on haastavaa aikaa sekä nuorelle itselleen, että lähiympäristölle. Herkkyys ja tietoisuus itsestä ja maailmasta kehittyy samalla, kun tunnemyrskyt ja oman tahdon heilahtelut tuntuvat perheessä. Perhehuolet, kuten työn tai talouden epävarmuus, jaksavuus- ja mielenterveysongelmat ja päih- teiden käyttö sekä lasten sairaudet ja ongelmat voivat viedä vanhempien voimia. Seuraavat asiat ovat tär- keitä kaikille, mutta ne nousevat erityisen tärkeiksi pärjäävyydelle, kun perheessä on vaikeuksia:

1. Yhteinen ymmärrys ja toiminta perheessä
2. Pienetkin ilon hetket ja yhdessäolosta nauttiminen puolisoitten ja koko perheen kesken
3. Arkipäivän rutiinien sujuminen myönteisessä ilmapiirissä
4. Puolisoiden yhteistyö kotitöissä ja nuoren osallisuus ikäkauden mukaisesti
5. Puolisoiden yhteistyö vanhemmuudessa
6. Vanhempien kyky neuvotella vaikeista asioista rakentavasti ja myös nuoren kanssa
7. Nuoren myönteinen kokemus koulusta / työpaikasta ja tunne työtoveruudesta tai kuulumisesta omaan luokkaan /ryhmään
8. Säännöllinen vuorokausirytmä ja riittävä lepo
9. Nuoren omat ystävät, rakentava toiminta ja harrastukset
10. Perheen ystäväpiiri ja sukulaiset ilon tuojina perheeseen
11. Ystäväpiiri ja sukulaiset tuen ja konkreettisen avun antajina perheelle
12. Vanhempien ja nuoren uskallus ja kyky hakea apua
13. Ymmärtävästi ja paneutuvasti suhtautuvat palvelut, joista on apua.

Muistiinpanot

© Tytti Solantaus

Lokikirja yhteistyöhön vanhempien
kanssa erilaisissa palveluissa

Liite 1: Yhteinen ymmärrys ja toiminta perheessä

Näkökulmia vanhemmille

Yhteinen ymmärrys tarkoittaa sitä, että vanhemmilla ja lapsilla on samansuuntaiset käsitykset perheen tilanteesta. Vanhemmat ymmärtävät lastensa kokemuksia, tunteita ja käyttäytymistä ja lapset saavat selityksen perheessä tapahtuville asioille, vanhemman käytökselle ja tavoille toimia. **Ymmärrys luo yhteenkuuluvuutta ja antaa pohjan yhteiselle toiminnalle ja arkielämän sujumiselle.**

Yhteinen ymmärrys on tärkeää kaikissa perheissä, mutta sen merkitys kasvaa, kun perheen elämässä on haasteita, joista on vaikea puhua. Näitä ovat vanhempien uupumus, stressin tuoma kireys, sairaudet, päihteiden käyttö, työttömyys, taloudelliset ongelmat ja muut. Vanhempien käyttäytyminen ja perhe-elämä muuttuvat tavalla, joka herättää lapsissa epävarmuutta, ehkä pelkojakin ja heidän on vaikea tietää miten olla. **Yhteinen ymmärrys ja toiminta ovat tärkeä osa perheen pärjäävyyttä vaikeuksissa.**

Esimerkki. Vanhemmilla on toimeentuloon liittyvää paineita ja he riitelevät paljon. Lapset hätääntyvät, valvovat yötä myöten peläten perheen hajoamista ja ovat päivällä väsymyksestä ja huolesta kärtyysiä. Vanhemmille ei ole ero tullut mieleenkään, mutta he kiukustuvat kärtyyisille lapsilleen, mikä johtuu myös heidän omasta kireydestään. Syntyy ikävä kierre.

Asian selvittäminen ja yhteinen ymmärrys tilanteesta auttavat kaikkia ja katkaisevat ärtymyksen ja konfliktien kierteen. Vanhemmat oppivat ymmärtämään lastensa pelkoja ja käyttäytymistä, lupaavat keskustella asioista rakentavammin ja kertovat, että kyllä tässä pärjätään, vaikka nyt onkin vaikeata. Lapset saavat selityksen vanhempien riidoille, kuulevat, ettei perhe ole hajoamassa ja voivat nukkua yönsä rauhassa.

LIITE 2: Keskustelu perheen vaikeista asioista lasten kanssa

Näkökulmia vanhemmille

Avoin ja rakentava keskustelu

1. auttaa vanhempia ymmärtämään lastaan, lapsen kokemuksia ja käyttäytymistä
2. auttaa lasta ymmärtämään perheen tilannetta, vanhempia ja vanhempien käyttäytymistä
 - a. Erilaiset, ehkä pelottavatkin tilanteet saavat selityksensä
3. auttaa lapsia ja vanhempia etsimään yhdessä ratkaisuja
 - a. Lapsi kokee olevansa tärkeä perheenjäsen ja saa keinoja toimia eri tilanteissa
4. avaa lapselle mahdollisuuden kysyä asioita ja tukeutua vanhempiin aina halutessaan
5. helpottaa vanhempia ja perhesuhteita, kun ei enää tarvitse piilotella asioita lapsilta

Avoin, rakentava keskustelu ja siihen liittyvät arkipäivän tilanteiden ratkaisut luovat perheeseen yhteenkuuluvuutta ja antavat voimia ja toivoa vaikeuksien kohdatessa.

Keskustelun periaatteet

1. **Keskustelun aloitus** voidaan tehdä esimerkiksi viittaamalla johonkin vastikään tapahtuneeseen tilanteeseen tai siihen, kuinka vanhemman ongelma näkyy hänen käyttäytymisessään ja antamalla siihen selitys. ”Suutuin sinulle aamulla kovasti, mutta ei se johtunut sinusta, vaan itsestäni, minulla oli paha olla...” Tai ”Oletko huomannut, että olen ollut aika hiljainen viime aikoina, tuskin puhunut mitään?” ... ”Oletko koskaan kuullut sellaisesta kuin masennus?” Vanhempi tai vanhemmat voivat ensin yhdessä miettiä lapsen kokemia arkisia tilanteita ja sitten valita yhden asian, josta lähteä liikkeelle.
2. **Kyseessä on keskustelu**, ei pelkän informaation antaminen. **Kysy mitä lapsi on asioista ajatellut.** Älä ohita hänen sanomisiaan ’lapsellisina’ tai väärinä. Ne kertovat hänen tavastaan ymmärtää kokeensa. Voi käydä myös niin, ettei lapsi halua sanoa mitään ja hyvä niin. **Puhu niin että lapsi ymmärtää.** Jos mahdollista, käytä sanoja ja ilmaisuja, jotka ovat lapselle tuttuja. Pienten lasten kanssa voi uupumukseen liittyvää väsymystä nimittää, vaikka väsytaudiksi, ärtyisyyttä kiukkutaudiksi.
3. **Lapsi tarvitsee selityksen asioille, joita hän on kuullut, nähnyt, kokenut, ajatellut, pelännyt.** Lapsen mielikuvitukselle jää paljon tilaa, jos vanhempi on päivät kotona itkettyneen näköisenä, mutta kieltää itkeneensä ja sanoo: ”Ei tässä mitään”. Koululainen ahdistuu, eikä pysty keskittymään läksyihinsä. Jos vanhempi kertoisi, että mummi on sairastunut vakavasti, olisi se kova paikka lapselle, mutta huoli olisi jaettu ja lapsi saisi lohdutusta. Hän myös kuulisi, että mummi on hoidossa ja häntä voi käydä katsomassa.

4. **Aina, kun lapselle kerrotaan vaikeista asioista, on samalla kerrottava, miten tästä mennään eteenpäin.** On hyvä kertoa, miten vanhemmat hoitavat tilannetta ”Olen sairastunut, mutta olen hoidossa ja otan lääkkeitä”. Myös vauvalle voi hellästi puhella, että ”Äidin mieli on nyt maassa, en hymyile kuten ennen, mutta saan apua”. - On hyvä myös pohtia, mitä perhe voi tehdä ja lapset kannattaa ottaa mukaan heitä koskevien tilanteiden ratkaisuun. ”Haluaisit ne hienot lenkkitosut – ymmärrän kyllä - mutta ei ole rahaa. Mitä me tehtäisi, olisiko sinulla ideoita?” Jos perheessä pystytään luomaan talkoohenki, vahvistuu yhteenkuuluvuuden tunne, eikä kukaan jää yksin.
5. **Yhteisen ymmärryksen syntyminen on pitkä arkipäivässä toteutuva prosessi.** Ensimmäinen keskustelu on vasta aloitus. Ota asia esille aina kun tilanteet muuttuvat tai asia on lapsen mielessä. Sano hänelle, että hän voi tulla juttelemaan koska tahansa.
6. **Opaskirjassa Miten autan lastani** (kirjoittanut Solantaus, kuvittanut Ringbom, www.mieli.fi) on myös opastusta keskusteluun lasten kanssa.

Liite 3 © Tytti Solantaus

Lokikirja yhteistyöhön vanhempien
kanssa erilaisissa palveluissa

LIITE 3: Perhesuhteiden nimitykset

Perheiden monimuotoisuus tuo vaatimuksia perhesuhteiden nimityksille. Niitä on ollut pakko yksinkertaistaa. Lapsen huoltajia kutsutaan lokikirjassa vanhemmiksi ja äidiksi ja isäksi riippumatta sukulaisuudesta. Lapsi -sana tarkoittaa myös perheen nuoria.

Äiti -sanasta käytetään äiti /isä -ilmaisua, koska isä voi olla yksinhuoltaja tai miehen kanssa perheen perustanut isä. Toinen vanhempi -ilmaisu voi tarkoittaa isää, perheen toista äitiä tai toista isää. Vanhemmat voivat itse valita kumpi on äiti /isä ja kumpi on toinen vanhempi. Nimityksillä ei ole arvovarausta.

Monikkoperheiden perhesuhteita ei ole pystytty ottamaan huomioon, mutta vanhemmat voivat tuoda perheensä kokonaisuuden ja merkityksen esille LP -keskustelussa.